

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
Fırat University Journal of Social Science
Cilt: 10, Sayı: 2, Sayfa: 23-34, ELAZIĞ-2000

TÜRKİYE'DE İSMİ DEĞİŞTİRİLEN KÖYLER

Renamed Villages in Turkey

Harun TUNÇEL*

Özet

Yer adları doğal, sosyal ve kültürel ortamdandır. Türkiye'deki köy adlarında da bu özellikler vardır.

Türkiye'deki köy adlarını, Türkçe olanlar ve olmayanlar şeklinde iki gruba ayırmak mümkündür. Bu isimlerin önemli bir kısmı 1940 yılından günümüze geçen süreçte değiştirilmiş, yeni isimler verilmiştir. Bu değiştirme işlemleri hem Türkçe köy adlarında hem de Türkçe olmayanlarda yapılmıştır.

İsimleri değiştirilen köyler tüm yurda yayılmış durumdadır. Ancak, Doğu Karadeniz ile Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde belirgin bir yoğunlaşma söz konusudur.

Köylerin yeni isimleri henüz, halk tarafından tümüyle benimsenmemiştir. Özellikle orta yaşta kişiler ile yaşlılar hâlâ eski isimleri kullanmayı tercih etmektedirler.

Anahtar Kelimeler: Yer adları, köy adları, toponimi.

Abstract

It is obvious that the name of places by having been affected from natural, social or cultural spaces. Turkish villages name is reflected to this effect.

Turkish villages name is two groups. One of this has a Turkish name and other group non-Turkish name. Since 1940 Turkish villages names replaced with rename.

Renamed villages dispersed to the all of country. But to becoming dense in the East Anatolian Region, South East Anatolian Region and eastern part of Black Sea Region.

Renamed villages are not appropriate to population. Specially older and middle aged is preferences to the old name of villages.

Key Words: Renamed villages, toponym, Turkey.

*) Fırat Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fak. Coğrafya Bölümü, ELAZIĞ. htuncel@firat.edu.tr

Giriş

İnsanlar yaşadıkları çevreyi oluşturan elemanlara çeşitli isimler vermişlerdir. Bunlar, o ismi kullananların dil ve ağız özelliklerine bağlı olarak değişik şekillerde söylenmiş, zaman içerisinde bir kısmı değişmiş ya da tümüyle ortadan kalkmış ve yerlerine yenileri kullanılır olmuştur.

Herhangi bir nesneye verilen ismin anlamı, kökeni, yapısal özellikleri vs. dilbilimin inceleme konusudur. Ancak konu yer adları olunca dilbilimin yanı sıra etnoloji, sosyoloji, tarih ve coğrafya da bunlarla ilgilenmeye başlar. Çünkü yer adları bir toplumun sosyal ve kültürel yapısı ile buldukları, kullandıkları mekânın tarihî geçmişi ve coğrafya özellikleri hakkında da önemli ip uçları taşırlar. Yer adları insanlığın ve uygarlığın izlerini yansıtırlar (Uygur 1967, s.502), toplumların coğrafi mekânla bütünleşmesinin göstergesidirler (Erinç 1989, s.9).

Dilbilim açısından düşünüldüğünde onomastik (adbilim) içinde geniş bir bölüm oluşturan (Aksan 1982, s.93-135) yer adları da kendi içinde yer adının türüne bağlı olarak farklı gruplar halinde incelenebilmektedir (Scheinhardt 1976, s. 44-53, Güney 1996, s.621-629) Yer adları bu çerçevede düşünüldüğünde toponimi ya da toponomastik olarak adlandırılan bölüm içinde ele alınırlar.

Bugüne değin yer adları hakkında, konuyu her biri farklı şekilde ve değişik yönleriyle ele alan, pek çok araştırma ve yayın yapılmıştır. Aşağıda bu yayınların çok az bir kısmı hakkında örnekleme yapılmıştır, bunların bir kısmını katalog özelliği taşıyan İçişleri Bakanlığı yayınları oluşturur (Dahiliye Vekâleti 1928, 1933 ve İçişleri Bakanlığı 1946, 1968, 1971, 1978, 1982 ve 1986). Söz konusu bu çalışmalar çoğunlukla yerleşme adları konusundaki çalışmalara kaynaklık da etmişlerdir. Konuyla ilgili bir diğer önemli malzeme de değişik zamanlarda hazırlanan farklı ölçeklerdeki haritalardır.

Yer adları hakkındaki çalışmalar cumhuriyetin ilk yıllarına dek uzanır. Bu yıllarda yayınlanan ve topografya haritalarından derlenen bilgilere dayanan “Anadolu’da Türklere Aid Yer İsimleri” adlı çalışma ilklerden birisidir (H. Nihal, A. Naci 1928). Bu yayının hemen ardından o günkü adıyla “Maarif Vekâleti” “Coğrafi İsimlerin İmlâları Hakkında Rapor” isimli kitabı yayınlamış ve yer adlarının kullanımında birlikteliği sağlamaya dönük önemli bir adım atılmış (Maarif Vekâleti 1929), birkaç yıl sonrasında yer adlarının önemi bir başka çalışmada daha dile getirilmiştir (H. Namık 1933).

Daha sonraki yıllarda farklı zamanlarda ve konuyu değişik yönleriyle ele alan pek çok çalışma yayınlanmıştır. Bunların bir kısmı Anadolu yer adlarını daha çok tarihi özellikleri ve kıymetleri yönüyle ele alırken (Witteck 1935, Aksu 1936, Üçer ve Koman

1945, Işıtman 1945, Bilgiç 1946, Göktürk 1974, Doğru 1978, 1985, Gülensoy 1979, Robert 1980, Kırzıoğlu 1984, Umar 1993) bir kısmı konuyu sosyolojik yönünü ön plana çıkartarak incelemiştir (Oy 1964, Eröz 1966, 1972, 1974, 1984, Sevinç 1983, Güzelbey 1984). Bunların dışında yer adlarını dilbilim açısından da inceleyen pek çok çalışma yayınlanmıştır (Eren 1965, 1972, Başkan 1970, Aksan 1970, 1974, 1982, Demircan 1976, Scheinhardt 1979, Gülensoy 1984, 1995 vb.). Bunlardan Başkan (1970), kale, hisar, konak, höyük gibi yer adlarının dağılımını birer harita ile göstermiştir. Yer adları konusunda coğrafyacıların da bazı çalışmalar yaptıkları görülmektedir. Alagöz (1984) yer adları hakkında genel bir değerlendirme yapmış, Emiroğlu (1984) Bolu çevresindeki yer adlarını tarihi faktörlerin etkisini de göz önüne alarak incelemiş, Karaboran (1982, 1984 ve 1989) mevki adlarını Anadolu’nun farklı yerlerinden örneklerle işlemiş, Erinç (1986 ve 1989) ise ekzonimler konusunu ele almıştır. Konuya ilişkin olarak yapılan son yayınlardan birisi ise adbilim konusunda yapılan tüm çalışmaları bir araya getirmeyi amaçlayan, bazı eksikleri bulunmakla birlikte bu konudaki önemli bir boşluğu dolduran, adbilim bibliyografyası denemesidir (Bozyiğit 1995).

Bu çalışmada ise Türkiye’de adları değiştirilen köy isimleri ele alınacaktır. Köy adlarının değiştirilme gerekçeleri de göz önünde tutularak dağılımları hakkında bilgi verilecektir.

Materyal ve Metod

Daha önce de değinildiği gibi İçişleri Bakanlığı’nın konuya ilişkin yayınları önemli kaynaklar durumundadır. Bu makalede bakanlığın 1982 yılında yayınladığı “Köylerimiz” adlı çalışma temel malzeme olarak kullanılmıştır. Söz konusu yayında Türkiye’deki köyler iki grup halinde alfabetik olarak listelenmiştir. İlk grupta köyler yeni adları kullanılarak idari bağılıklarına göre sıralanmıştır (İçişleri Bakanlığı 1982, s. 7-601), ikinci grupta ise aynı sıralama işlemi ismi değiştirilen köyler esas alınarak ve köylerin eski adlarına göre yapılmıştır (İçişleri Bakanlığı 1982, s. 605-808). Çalışmada sözü edilen bu ikinci bölümden yararlanılmıştır. Burada yer alan her bir isim öncelikle ilçelere göre hazırlanan tablolara işaretlenmiş ve böylece 1981 yılına kadar yapılmış olan köy adı değişikliklerinin ilçeler esas alınarak miktarları tespit edilmiştir. Çalışmanın bu aşamasında 11931 adı değiştirilen köy listelenmiştir. Konu ayrıca bir lisans öğrencisine mezuniyet çalışması olarak da verilmiştir (Koç; Türkiye’de İsmi Değiştirilen Köyler), bu çalışmada öğrenci İçişleri Bakanlığı arşiv kayıtlarını inceleyerek 1981 yılı sonrasında isim değişikliği yapılan köylerin bir listesini çıkartmıştır. Sözü edilen bu arşiv çalışmasına göre 1981 yılı sonrasında 280 tane daha köy adının değiştirildiği tespit

edilmiştir. Çalışmada kullanılan ikinci önemli veri grubu da adı geçen öğrencinin derlediği bu listelerdir. Her iki liste birleştirilerek, varlığını sürdürmekte olan ve adları değiştirilen tüm köylerin bir listesi oluşturulmuştur (Bkz. Tablo: 1). Bu tablolaştırma işleminin ardından verilerin miktarları ve yığılma eğilimleri de dikkate alınarak noktalama yöntemi ile bir harita hazırlanmıştır. Bu haritanın hazırlanması aşamasında verilerin büyük bölümünün derlendiği dönem olan 1980 yılı öncesi idari bölünüşü esas alınmış, o dönemdeki ilçe sınırları gözetilerek noktalama işlemi tamamlanmış ve harita oluşturulmuştur (Bkz. Şekil: 1). Türkiye’de isimleri değiştirilen köylerin dağılımını yansıtan bir harita böylece ilk kez tamamlanmıştır. Haritalama işleminin ardından ise adları değiştirilen köylerin dağılımlarındaki yoğunlaşmalar göz önüne alınarak buna yol açan sebepler örnek köy adları aracılığıyla bulunmaya çalışılmıştır.

Yer Adlarının Başlıca Nitelikleri

İnsanlar yaşadıkları mekânları adlandırırken bazı özelliklerden etkilendikleri dikkati çeker. Bu etkilenme doğal çevrenin bir niteliğinden olabileceği gibi sosyal bir sebepten de kaynaklanabilir. Bunun yanı sıra insanlar buldukları, yaşadıkları mekândaki yer adlarını zaman içerisinde değişikliklere de uğratmışlardır. Bu değiştirme doğal ve kendiliğinden bir süreç şeklinde olduğu için genellikle eskiye ait bir takım izleri de bünyesinde barındırır. Bu özelliği sayesinde de bulunduğu mekânın tarih ve coğrafyası ile ilgili önemli ip uçları durumundadırlar. Her yer adının bir anlamı bulunmaktadır. Bu bir bakıma gizli olan nitelikler ve özellikler, etimoloji çalışmaları ile yeniden belirlenebilmektedir.

Anadolu konumu sebebiyle binlerce yıldır pek çok farklı kültüre ev sahipliği yapmış bir kara parçasıdır. Bu niteliği Anadolu’daki yer adlarının her birisinin geçmişten izler taşıması sonucunu da beraberinde getirmektedir. Doğal olarak dilbilimcilerin de defalarca ifade ettikleri (örn. Eren 1965, s.159) gibi Anadolu’daki yer adlarını iki büyük öbek olarak düşünmek gerekir. Geçmiş dönemlerde yaşamış olan uygarlıklardan günümüze gelen ve bazen zaman içerisinde söylenişleri oldukça farklılaşmış durumdaki yer adları birinci kısmı oluştururlar. Diğer bölümünü ise Türkçe adlar meydana getirmektedir. Ancak kimi yerlerde Türkçe olmayan yahut olmadığı düşünülen yer adları da mevcuttur. Bir başka ifade ile Anadolu’da yaşayan toplulukların yaşadıkları mekâna verdikleri adların bir kısmı da varlığını hemen hemen hiç değiştirmeden günümüze değin sürdürmüştür.

Köy adlarının verilmesinde etkili olan faktörler göz önüne alındığında iki temel gruba dikkati çeker. Bunlardan ilki köy adlarının yakınlardaki dağ, tepe, göl, akarsu,

toprak, bitki örtüsü vb.nin özelliklerinden ya da doğrudan bunların adından esinlenerek, doğal çevre elemanlarına göre adlandırılması, diğer grubu ise insan, aşiret, soy, çeşitli olaylar vb.den etkisi yahut esinlenmesiyle beliren, beşeri özellikler taşıyan, köy adları oluşturur.

Yer Adlarının Değiştirilmesi İşlemleri

Türkiye’de yer adlarının değiştirilmesi işlemleri cumhuriyetin ilk yıllarından beri yapıla gelmiştir. Örneğin Artvin ilinde büyük kısmı Gürcüce olan yerleşme adları “Meclis-i Umûmiyye-i Vilâyet” (İl Genel Meclisi) kararıyla 1925 yılında tümüyle değiştirilmiştir (Muvahhid Zeki 1925, s. 111). Fakat ad değiştirme işlemleri İçişleri Bakanlığı’nın 1940 yılı sonlarında hazırladığı 8589 sayılı genelge ile resmileşmiş ve böylece “*yabancı dil ve köklerden gelen ve kullanılmasında büyük karışıklığa yol açan yerleşme yerleri ile tabii yer adlarının Türkçe adlarla değiştirilmesi*” başlatılmıştır. Adı geçen genelgenin ardından valilikler tarafından yabancı dil ve köklerden gelen yer adlarına ilişkin dosyalar hazırlanarak bakanlığa gönderilmiştir. Ancak bu çalışmalar 2. Dünya Savaşı sebebiyle uzun süre aksamış ve bir ad değiştirme işlemi yapılmamıştır. 1949 yılında 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu ile yer adlarının değiştirilmesi işlemleri yasal bir dayanağa kavuşmuş, ardından 1957 yılında da bir “Ad Değiştirme İhtisas Kurulu” kurulmuştur. Söz konusu bu kurulun çalışmaları, çeşitli kesintiler olmakla birlikte 1978 yılında “*tarihi değeri olan yer adlarının da*” değiştirildiği gerekçesiyle son verilineye kadar sürmüştür. Bu süre içerisinde ilgili komisyon tarafından yaklaşık olarak 75 bin yerleşme adı incelenmiş ve bunlardan 28 bin kadarı değiştirilmiştir. Yine aynı kurul, 1965-1970 ve 1975-1976 yılları arasında tabii yer adlarını değiştirmeye dönük çalışmalar da yapmıştır, bu çalışmalar sonucunda da 2000 kadar yer adı değiştirilmiş ve bunlar bir kitap halinde yayınlanmıştır. Kurul çalışmaları beş yıllık bir aranın ardından, 1983 yılında yayınlanan bir yönetmelik uyarınca yeniden başlamıştır (İçişleri Bakanlığı 1963, 1977 ve Gökçeer 1984). Bu yeni dönem içerisinde ise daha önce de söz edildiği üzere 280 tane köyün ismi değiştirilmiştir.

İsmi Değiştirilen Köylerle İlgili Bulgular ve Tartışma

Türkiye’de ismi değiştirilen köylerin sayısı 12 binden fazladır (Bkz. Tablo: 1). Bir başka ifade ile ülkemizdeki köylerin kaba bir değerle % 35 kadarının ismi değiştirilmiş durumdadır. İsim değiştirme işlemleri yapılırken en çok dikkat edilen özellik Türkçe olmayan yahut olmadığı düşünülenler ile karışıklığa sebep olan isimlerin öncelikle ele alınması ve değiştirilmesidir.

Birbirlerine yakın mekânlarda bulunan ama aynı adı taşıyan köylerin isimleri de karışıklığa meydan vermemek amacıyla değiştirilmiştir. Yapılan köy adı değiştirme işlemlerinde her zaman isabetli kararlar alındığını söylemek zordur. Çünkü mevcut literatürde de sıkça dile getirildiği üzere bir kısım Türkçe isimler de, Türkçe olmadıkları gerekçesiyle değiştirilmiştir (bazı örnekler için bkz. Eröz 1984 ve Doğru 1985).

İl Adı	Köy Sayısı	İl Adı	Köy Sayısı	İl Adı	Köy Sayısı
Adana	169	Erzincan	366	Mardin	647
Adıyaman	224	Erzurum	653	Muğla	70
Afyon	88	Eskişehir	70	Muş	297
Ağrı	374	Gaziantep	279	Nevşehir	24
Amasya	99	Giresun	167	Niğde	48
Ankara	193	Gümüşhane	343	Ordu	134
Antalya	168	Hakkâri	128	Rize	105
Artvin	101	Hatay	117	Sakarya	117
Aydın	69	İsparta	46	Samsun	185
Balıkesir	110	İçel	112	Siirt	392
Bilecik	32	İstanbul	21	Sinop	59
Bingöl	247	İzmir	68	Sivas	406
Bitlis	236	Kars	398	Tekirdağ	19
Bolu	182	Kastamonu	295	Tokat	245
Burdur	49	Kayseri	86	Trabzon	390
Bursa	136	Kırklareli	35	Tunceli	273
Çanakkale	53	Kırşehir	39	Ş. Urfa	389
Çankırı	76	Kocaeli	26	Uşak	47
Çorum	103	Konya	236	Van	415
Denizli	53	Kütahya	93	Yozgat	90
Diyarbakır	555	Malatya	217	Zonguldak	156
Edirne	20	Manisa	83		
Elazığ	383	K. Maraş	105	Toplam	12211

Tablo 1: İllere Göre İsmi Değiştirilen Köy Sayıları (2000)

Aptaldam, Aşıran, Atkafası, Cadı, Çakal, Çürük, Deliler, Domuzağı, Dönek, Haraççı, Hırsızpınar, Hıyar, Kaltaklı, Kansız, Karabelalı, Keçi, Kılılı, Komik, Kötüköy, Kuduzlar, Sınır, Şeytanabat, Zurna gibi anlamları güzel çağrışımlar uyandırmayan, insanları utandıran, gururunu incitici, yahut alay edilmesine fırsat tanıyan kelimelerden oluşan isimler Türkçe dahi olsalar değiştirilmiştir (İçişleri Bakanlığı 1982, 605-808), ancak bunlar sayıca azdır.

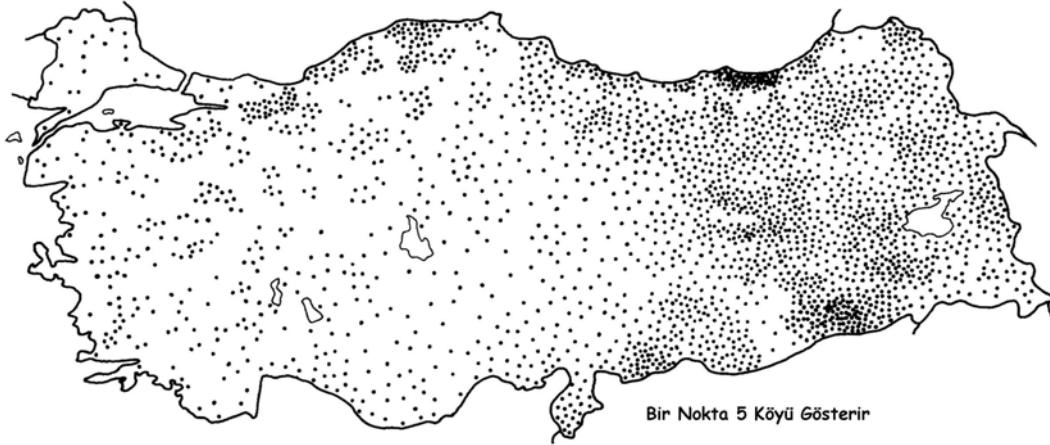
Bazı isim değişiklikleri ise mevcut adın yazı diline dönüştürülme çabasıyla sadece bir-iki harf farklılığından ibarettir. *Şih* kelimesi içerenler şeyh, *viranlar* ören, *ağlar* ak, *yörükler* yürük haline dönüştürülmüştür, bu tür değişiklikler bir anlam değişmesi ya da kaybı yapmamaktadır. Ayrıca içinde *kızıl*, *çan*, *kilise* kelimesi olan köylerin isimleri de değiştirilmiştir (Bazı örnekler için bkz. İçişleri Bakanlığı 1982, s. 609, 715-717). Bunun dışında Kürt, Gürcü, Tatar, Çerkez, Laz, Arap, muhacir gibi kelimeler içeren köy isimleri de buldukları ortamda bölücülüğe meydan vermemek amacıyla değiştirilmiştir (Bazı

örnekler için bkz. İçişleri Bakanlığı 1982 s. 613, 614, 645, 675, 727, 728, 743, 783). Yine adında ağıl, kom, oba, mezrea, çiftlik gibi ekler ve/veya kökler bulunan adların hemen tamamı değiştirilmiştir. Birkaç örnek vermek gerekirse Kuzağıl / Yeşildere (Konya), Akkom / Akdere (Kars), Sırazkom / Sarıyamaç (Ardahan), Aşağıhaydarkom / Yaylacık (Erzurum), Mihlisobası / Gülhüyük (Ankara), Akmezrea / Kavakpınar (Elazığ), Hamidiyeçiftliği / Geçitli (Ankara) yapılmıştır. Buraya kadar anlatılanlar toplam isim değişikliklerinin içinde önemli bir yere sahiptir, bu tür isim değiştirmeleri Anadolu’nun hemen her yerinde yapılmış ve adeta tüm yurt sathına yayılmış durumdadır.

Değiştirilen köy adları içerisinde diğer bir bölümü de Türkçe olmadığı için değiştirilen isimler oluşturmaktadır. Anadolu’da Arapça, Farsça, Kürtçe, Lazca, Rumca, Ermenice, Gürcüce, Çerkesce vb. gibi dillerde adlandırılan pek çok köyün ve yer adının olması normaldir. Türkçe bir anlam ifade etmeyen köy adları ile Arapça yahut Farsça kökü, eki olan isimler de değiştirilmiş, bunlara yeni adlar verilmiştir. Ancak bu değiştirme işlemlerinde de her zaman isabetli olduğunu söylemek zordur, çünkü bazı hatalar yapılmıştır. İsim değiştirme çalışmaları sırasında eski adı anımsatacak yenileştirmeler ile değiştirilecek ismin Türkçe anlamlarının verilmemesine dikkat edilmesi prensip olarak belirlenmiş olmasına rağmen (İçişleri Bakanlığı 1963) bazı isim değiştirmelerde buna her zaman ve her yerde uyulmadığı dikkati çekmektedir. Örneğin Çinciva / Şenyuva (Rize), Sehrince / Serince (Urfa), Pervana / Pervane (Trabzon), Sakarsu / Şekersu (Trabzon), Melikşe / Melikşah (Trabzon) örneklerinde olduğu gibi kimi köylere eski isimlerini unutturmayacak kadar benzerleri verilmiştir. Şemsi / Güneşli (Siirt), Telhinta / Buğdaytepe (Urfa), Telanbar / Anbaratepe (Urfa), Telseyif / Kılıçlı (Urfa), Tilesvet / Karatepe (Urfa), Kebirkazani / Büyükkazanlı (Urfa), Telşair / Arpatepe (Mardin) örneklerinde olduğu gibi bazılarında ise eski adlar hemen tümüyle tercüme yapılarak değiştirilmiştir.

Konuya ilişkin olarak hazırlanan harita incelendiğinde (Bkz. Şekil: 1) dikkati çeken temel özellik, isimleri değiştirilen köylerin tüm ülke sathına yayılmış durumda oluşudur. Ancak bu yayılma eşit bir düzende değildir. Kabaca düşünülürse Karadeniz, Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgeleri’nde diğer bölgelere oranla bir yoğunlaşmanın olduğu hemen dikkati çekmektedir. İsmi değiştirilen köylerin yoğunlaştığı bölgeler içerisinde de her yerde düzenli bir dağılım görülmemektedir. Örneğin Mardin ile Şanlıurfa arasında kabaca Viranşehir civarında, Hakkari çevresinde, Sinop ile Artvin dolaylarında belirgin seyrelmeler dikkati çeker. Ancak bu seyrelmeler her zaman ve her yerde isim değişikliği yapılan köy olmadığı anlamına gelmemektedir. Çünkü bu seyrelme söz konusu alandaki köy sayısı vb. gibi başka sebeplerle de ilgili olabilir. Nitekim Viranşehir

ilçesine bağlı köylerin yaklaşık % 60'ının adı değiştirilmiştir, yukarıda da değinildiği gibi, Artvin'de köy isimlerinin değiştirilmesi ise çok daha önce, 1925 yılında yapılmıştır (İçişleri Bakanlığı 1986, s. 799, Muvahhid Zeki 1925, s. 111).

Şekil 1: Türkiye'de İsmi Değiştirilen Köylerin Dağılışı (2000)

Karadeniz bölgesinde en çok dikkati çeken özellik Trabzon ile Rize arasında kalan alandaki yoğunlaşmadır. Trabzon ve Rize'de toplam 495 köyün ismi değiştirilmiştir. Bunların 20 tanesi Türkçedir, diğerleri Rumca, Lazca, Ermenice, Gürcüce oldukları için değiştirilmişlerdir. Diğer yoğunlaşma alanları olarak dikkati çeken Samsun, Kastamonu ve Sakarya çevresinde ise ağırlıklı olarak daha önce yukarıda çeşitli örnekleri verildiği gibi çeşitli Türkçe isimlerin harf değişiklikleri şeklinde yenileştirmeler söz konusudur (Bkz. İçişleri Bakanlığı 1986, s.481-489, 669-672, 679-698, 769-774). Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da da, Karadeniz bölgesinde olduğu gibi değiştirilen Türkçe köy adları bulunmakla birlikte, çoğunlukla isimler Ermenice, Kürtçe veya Arapça kökenli oldukları için değiştirilmiştir (Bazı örnekler için bkz. İçişleri Bakanlığı 1986, s. 291-296, 601-607, 781-786, 793-799).

Anadolu'daki inceleme gezileri ve çeşitli çalışmalarımız sırasında konuya ilişkin olarak yaptığımız araştırmalar, inceleme ve gözlemler göstermiştir ki bu isim değişiklikleri çoğu yerde henüz tümüyle halk tarafından benimsenmiş ve kullanılabilir durumda değildir. İnsanlar özellikle de orta yaşlı ve yaşlı olanlar hâlâ yerleşmeleri eski ismi söylediklerinde bilebilmektedirler. Fakat daha çok gençlerin ve çocukların yeni isimleri öncelikli olarak bilmekte ve kullanmakta oluşları da dikkati çekmektedir. Bu demektir ki yeni isimlerin kullanımının tümüyle yerleşmesi için henüz daha yeterli süre geçmemiştir. Bir başka ifade ile eski isimler toplumsal hafızadan tümüyle silinmemiş

durumdadır. Bu, halkın ev içinde kullandığı dil, yerel ağız, lehçe ve vurgu özellikleriyle alakalıdır. Ancak tüm ülkede yaygın olarak dikkati çeken özellik ise artık yeni isimlerin de bilinir oluşudur. Bunda okuldaki eğitim sırasında, tapu ve nüfus işlemleri gibi çeşitli resmi işlerde yeni isimlerin kullanılmasının da payının olduğu göz ardı edilmemelidir. Ancak eski isimlerin uzunca bir süre daha kullanılmaya devam edeceği kesin görünmektedir. Türkçe olmasına rağmen yazı diline uygun hale getirmek amacıyla yapılan, özellikle birkaç harf değişikliğinden ibaret olan, isim değişikliklerinin ise hiçbir zaman yöre halkı tarafından benimsenmeyeceği ve eski haliyle daha yüzyıllar boyunca kullanılmaya devam edeceği de bir gerçektir.

Sonuç

Ülkemizde elli yılı aşan bir süreden bu yana yer adlarının değiştirilmesi işlemleri yapılmaktadır. Bu süre içerisinde yaklaşık 28 bin kadar yerleşme adı değiştirilmiştir. Bunların 12 binden fazlası ise köy adlarıdır. Köylerin bir kısmının adları Türkçe olmasına rağmen, çeşitli sebeplerle değiştirilmiştir. Bu tür değiştirmeler tüm yurt sathına yayılmış durumdadır. İsmi değiştirilen köylerin ülkedeki dağılışında en fazla dikkat çeken özellik Doğu Karadeniz, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu’da sayılarındaki artış ve yoğunlaşmadır. Bu alan içinde yer alan köylerin tamamına yakın bir kısmının ismi Türkçe olmadığı için değiştirilmiştir. Yerleşmelerin bazılarının isim değişiklikleri üzerinden onlarca yıl geçmiş olmasına rağmen yöre halkı hâlâ eski isimleri kullanmayı tercih etmektedir. Eski isimlerin kullanımdaki bu süreklilik özellikle aile içinde kullanılan dil özellikleri ile ilgili olmalıdır. Ancak eski isimlerin kullanımında genç insanlar göz önüne alındığında belirgin azalmalar dikkati çekmektedir. Bu durum en az birkaç on yıl daha eski isimlerin kullanımının süreceğinin göstergesidir. Diğer taraftan isim değişikliği işlemleri sadece yazı diline dönüştürme gayretiyle birkaç harfin değiştirilmesinden ibaret olanlar ise hiçbir zaman, resmi işlemler dışında, yeni şekilleriyle kullanılmayacaklardır.

Kaynaklar

- Aksan, Doğan, 1970. “Birkaç Türkçe Yeradı ve Bunların Dilbilimi ve Kültür Bakımından Önemi” AÜ DTCF Dergisi C: XXVI S: 1-2 (1968), s. 81–85, Ankara.
- Aksan, Doğan, 1974. “Anadolu Yer Adları Üzerine En Yeni Araştırmalar” Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1973-1974, s. 185-193, Ankara.
- Aksan, Doğan, 1982. Her Yönüyle Dil (Ana Çizgileriyle Dilbilim) 3. Cilt. Türk Dil Kurumu Yayınları: 439/3, Ankara.

F.Ü.Sosyal Bilimler Dergisi 2000 10 (2)

Aksu, Fehmi, 1936. Isparta İli Yer Adları. Isparta.

Alagöz, Cemal, 1954. “Türkiye Yer Adları Üzerine Bazı Düşünceler” Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (11-13 Eylül 1984 Ankara) Milli Folklor Araştırmaları Dairesi Yay: 60, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi: 17, s. 11-23, Ankara.

Başkan, Özcan, 1971. “Türkiye Yer Adları Üzerine Bir Deneme” Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1970. Türk Dil Kurumu Yayınları S: 319, s. 237–251, Ankara.

Bilgiç, Emin, 1946. “Anadolu’nun İlk Yazılı Kaynaklarındaki Yer Adları ve Yerlerinin Tayini Üzerine İncelemeler” Türk Tarih Kurumu Belleten Cilt: 10, Sayı: 39, s. 381–423, Ankara.

Bozyiğit, A. Esat, 1995. Türk Adbilim Bibliyografyası (Deneme), Ayyıldız Yayınları Bibliyografya Dizisi 1, Ankara.

Dahiliye Vekâleti, 1928. Son Teşkilatı Mülkiyede Köylerimiz, Cilt 1 ve 2. Hazırlayan: Yer Adları Komisyonu. Dahiliye Vekâleti Yay. Seri: 3, Ankara. (Eski Harflerle)

Dahiliye Vekâleti, 1933. Köylerimiz. Hazırlayan: Mahalli İdareler Umum Müdürlüğü. Dahiliye Vekâleti Yayını, İstanbul.

Demircan, Ömer, 1976. “Türkiye Yer Adlarında Vurgu” Türk Dili S: 300, s. 402-411, Ankara.

Doğru, A. Mecit, 1978. “Köy Adları ve Anadolu’nun Geçmişi” Türk Folklor Araş. Cilt:17, S: 342, s. 8197-8199, İstanbul.

Doğru, A. Mecit, 1985. Yukarı Kür Boylarının Yer Adları Üzerine Bir Araştırma. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayın No: 16, İstanbul.

Emiroğlu, Mecdi, 1984. “Bolu Yöresi Yer Adları” Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (11-13 Eylül 1984 Ankara) Milli Folklor Araştırmaları Dairesi Yay: 60, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi: 17, s. 151–200, Ankara.

Eren, Hasan, 1965. “Yer Adlarımızın Dili” Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1965, s. 155–165, Ankara.

Eren, Hasan, 1972. “Suğla” Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Enstitüsü, Türkoloji Dergisi C: IV, S: 1, s. 93-96, Ankara.

Erinç, Sırrı, 1986. “Ekzonimler Konusunda Bir Araştırma: Ege Adalarının Türkçe Adları” İ.Ü. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Bülteni. C. 2, Sayı: 3, s. 21-25, İstanbul.

Erinç, Sırrı, 1989. “Güneydoğu Avrupa’da Türkçe Ekzonimler” İ.Ü. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Bülteni. Sayı: 6, s. 9-13, İstanbul.

Eröz, Mehmet, 1966. “Ege Bölgesinde Yer (Köy ve Şehir) Adları” Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları: 19 (Reşit Rahmeti Arat İçin) Seri: I, Sayı: A2, s. 176-188, Ankara.

Eröz, Mehmet, 1972. “Türk Onomastiği Bakımından Adapazarı Yer Adları” 1970-1971 Ders Yılı Sosyoloji Konferansları. İst. Üniv. Yayınları 1728, İkt. Fak. Yay. 310, s. 107-119, İstanbul.

Eröz, Mehmet, 1974. “Doğu Anadolu Köy Adları Üzerinde Sosyolojik Bir Araştırma” Cumhuriyetin 50. Yılında Türkiye’nin Sosyal ve Ekonomik Sorunları Semineri (Erzurum 22-25 Ekim 1973) Atatürk Üniversitesi Yayını. s. 271-317, Erzurum.

- Eröz, Mehmet, 1984. “Sosyolojik Yönden Türk Yer Adları” Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (11-13 Eylül 1984 Ankara) Milli Folklor Araştırmaları Dairesi Yay: 60, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi: 17, s. 43-53, Ankara.
- Gökçeer, Fikri, 1984. “Türk Yer Adları Sempozyumu Açılış Konuşması” Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (11-13 Eylül 1984 Ankara) Milli Folklor Araştırmaları Dairesi Yay: 60, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi: 17, s. 1-5, Ankara.
- Göktürk, Hilmi, 1974. Anadolu’nun Dağında Ovasında Türk Mührü. Erzurum.
- Gülensoy, Tuncer, 1979. “24 Oğuz Boyunun Anadolu’daki İzleri” Türk Halkbilim Araştırmaları Yıllığı 1977. Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yay:28, s. 73-98, Ankara.
- Gülensoy, Tuncer, 1984. “Elazığ, Bingöl ve Tunceli İlleri Yer Adlarına Bir Bakış” Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (11-13 Eylül 1984 Ankara) Milli Folklor Araştırmaları Dairesi Yay: 60, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi: 17, s. 149-156, Ankara.
- Gülensoy, Tuncer, 1995. Türkçe Yer Adları Kılavuzu, Türk Dil Kurumu Yay. No: 618, Ankara.
- Güney, Emrullah, 1996. “Toponomik Terimlerin Sınıflandırılması” Türk Dili S: 540, s. 619-630, Ankara.
- Güzelbey, C. Cahit, 1984. “Gaziantep’te Türk Topuluklarının Adlarını Taşıyan Yer Adları” Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (11-13 Eylül 1984 Ankara) Milli Folklor Araştırmaları Dairesi Yay: 60, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi: 17, s. 169-180, Ankara.
- H. Nihal, A. Naci. 1928. “Anadolu’da Türklere Aid Yer İsimleri” Türkiyat Mecmuası İkinci Cilt (1926). s. 243-259, İstanbul. (Eski Harflerle)
- Hüseyin Namık, 1934. “Coğrafi İsimlerin Ehemmiyeti” Haritacılar Mecmuası S: 4, s. 104-107, Ankara.
- İşıtman, İ. Refet, 1945. “Köy Adları Üzerine Bir İnceleme” Türk Dili Belleten, Seri: III, Sayı:1-3, s. 52-61, Ankara.
- İçişleri Bakanlığı, 1946. Türkiye’de Meskûn Yerler Kılavuzu, Cilt 1 ve 2. İçişleri Bakanlığı Yayınları Seri: II, Sayı: 2, Ankara.
- İçişleri Bakanlığı, 1968. Köylerimiz (1 Mart 1968 Gününe Kadar), İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü Seri: II, Sayı: 3, Ankara.
- İçişleri Bakanlığı, 1971. Türkiye Mülki İdare Bölümleri – Köyler ve Belediyeler (1 Haziran 1970 Durumu), İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü Seri: II, Sayı: 4, Ankara.
- İçişleri Bakanlığı, 1977. Yeni Tabii Yer Adları 1977, Yeni, Eski ve İllere Göre Dizileri. İller İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları Seri: III, Sayı:1, Ankara.
- İçişleri Bakanlığı, 1978. Türkiye Mülki İdare Bölümleri – Belediyeler Köyler (1 Ağustos 1977 Durumu), İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü Seri: II, Sayı: 5, Ankara.
- İçişleri Bakanlığı, 1982. Köylerimiz 1981. İçişleri Bakanlığı Yay. No: 327, Seri: 3, Sayı:2, Ankara.
- İçişleri Bakanlığı, 1986. Türkiye Mülki İdare Bölümleri – Belediyeler Köyler (1 Kasım 1985 Durumu), İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü Seri: III, Sayı: 4, Ankara.
- İnan, Abdulkadir, 1945. “Anadolu’nun Toponomisi ve Türk Boylarının Adları Meselesi” Türk Dili Belleten, Sayı: 1-3, s. 62-64, Ankara.

- Karaboran, H. Hilmi, 1982. "Folklor Açısından Yukarı Çukurova, Hatay-Maraş Çöküntü Hendeğinde Mevkii Adları" II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri C: II (Halk Edebiyatı), Milli Folklor Araştırma Dairesi Yay. No: 38, s. 265-273, Ankara.
- Karaboran, H. Hilmi, 1984. "Türkiye'de Mevkii Adları Üzerine Bir Araştırma" Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (11-13 Eylül 1984 Ankara) Milli Folklor Araştırmaları Dairesi Yay: 60, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi: 17, s. 97-148, Ankara.
- Karaboran, H. Hilmi, 1989. "Çemişgezek'te Mevkii Adları" Fırat Havzası II. Folklor ve Etnografya Sempozyumu (5-7 Kasım 1987 Elazığ) Bildiriler Kitabı, s.153-182, Ankara.
- Kırzioğlu, M. Fahrettin, 1984. "Selçuklu Fetihlerinden (1064-1071) Önce Doğu-Anadolu'da Türk Boy ve Oymakları'ndan Kalma Dağ ve Su Adları" Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (11-13 Eylül 1984 Ankara) Milli Folklor Araştırmaları Dairesi Yay: 60, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi: 17, s.75-96, Ankara.
- Koç, Songül. Türkiye'de İsmi Değiştirilen Köyler. (Harun Tunçel denetiminde yapılmakta olan lisans tezi) Elazığ.
- Louis, Robert, 1980. "Eskiçağ Anadolu'sunda Yer Adları" (Çev: R. Hüseyin Ünal) Ege Üniv. Sosyal Bilimler Fakültesi C: 1, S: 1, s. 1-12, İzmir.
- Maarif Vekâleti, 1929. Coğrafi İsimlerin İmlaları Hakkında Rapor. Ankara.
- Muvahhid Zeki, 1927. Artvin Vilâyeti Hakkında Ma'lûmât-ı Umûmiyye. İstanbul. (Eski Harflerle)
- Oy, Aydın, 1964. Tekirdağ İli Yer Adları I, Merkez İlçenin Toponimisi. Tekirdağ Halkevi Yayınları: 1, İstanbul.
- Scheinhardt, Hartwig, 1979. Typen türkischer Orstnamen. Einführung, Phonologie, Morphologie, Bibliographie. Heidelberg.
- Sevinç, Necdet, 1983. "Toponimik Bir Araştırma: Gaziantep'te Yer Adları ve Türk Boyları, Türk Aşiretleri, Türk Oymakları" Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi: 26, s. 1-138, İstanbul.
- Umar, Bilge, 1993.. Türkiye'deki Tarihsel Adlar. ISBN 975-10-0539-6. İstanbul.
- Uygur, Nermi, 1967. "Yer Adları" Türk Dili S: 187, s. 495-502, Ankara.
- Üçer, S. Sırrı, Koman, M. Mesud, 1945. Konya İli Köy ve Yer Adları Üzerine Bir Deneme. Konya Halkevi Tarih, Müze Komitesi Yayınları Seri: 1, Sayı: 3, Konya.
- Witteck, Paul, 1935. "Von der byzantinischen zur türkischen Toponymie" Byzantion 10, s.11-64. Tercümesi (Mihin Eren) 1970 "Bizanslılardan Türklere geçen Yer Adları" Selçuklu Araştırmaları Dergisi I (1969) s. 193-240 + 5 resim, 2 harita. Ankara.
1963. "Meskûn Yer Adlarından Türkçe Olmayan ve İltibasa Yol Açanların Türkçeleştirilmesi İle İlgili Çalışmalar" hakkında 23/12/1963 tarihli teksir çoğaltma İçişleri Bakanlığı raporu. Ankara. (H. Tunçel Arşivi)